

Kataloglama Kuralları'nın Eleştirisi Üzerine

On the Critique of *Kataloglama Kuralları* (Cataloging Rules)

Hasan S. Keseroğlu*

Öz

Bu makale daha önce Türk Kütüphaneciliği'nde yayımlanan (8 (4): 288-303, sonbahar 1994) Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu'nun "Bir Kataloglama Kuralları Kitabı Üzerine" adlı yazısındaki eleştirilere yanıt olarak hazırlanmıştır.

Abstract

*This paper aims to address the issues which Prof. Necmeddin Sefercioğlu raised in his critique of Dr. Keseroğlu's book on *Kataloglama Kuralları* (Cataloguing Rules). Prof. Sefercioğlu's article has appeared in Türk Kütüphaneciliği 8 (4): 288-303, Fall 1994.*

Yaşamın akış yönünü belirlemeye çalışan bilimsel kuralların, zaman kazandırma, yaşamı kolaylaştırma, insanlararası iletişimi eksiksiz gerçekleştirme gibi amaçları vardır. Kataloglama kuralları da bibliyografik iletişimi ulusal ve uluslararası düzeyde eksiksiz gerçekleştirmeye çalışır. Günümüzde bibliyografik denetim, bilgisayarın getirdiği işlem olanaklarıyla daha da yaygın gerçekleşme olanağı bulmuştur. Kataloglama kuralları da bu makineler yüzünden büyük değişikliğe uğramıştır. Hatta Anglo-American Cataloging Rules (AAKK1) Türkçeye çevrilinceye dek AAKK2 Türkiye'de de yürürlüğe girmiştir.

Gelişmiş ülkelerde oluşturulmuş kataloglama kurallarının Türkçe'ye çeviri yoluyla aktarılmış olması, çeviri sırasında kısmen anlam kaybına yol açtığı gibi, çevirilen kuralların yabancı örneklerden oluşması da derslerde, yabancı dil bilmeyen öğrencilerin örnekleri anlamalarını zorlaştırır.

"Anlam kaybı ve örneklerin yabancılığı" 10 yıldır dersini verdiğim kataloglama kuralları dersinde edindiğim izlenimlere, yaptığım deneylere dayanarak saptadığım sorunların önde gelenleridir.

Bu sorunların anlaşılmasını, çözüm yollarının bulunmasını olanaklı kılmak için 1988 tarihinde ilk (Keseroğlu, 1988), 1994 tarihinde ikinci baskısı-

* Yrd. Doç. Dr. Hasan S. Keseroğlu İ.Ü. Ed. Fak. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesidir.

nı yapan Kataloglama Kuralları (Keseroğlu, 1994) adlı kitabım, Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu tarafından Doçentlik sınavından önce değil de sonra eleştirilip yayımlanmıştır (Sefercioğlu, 1994). Herhalde o zamana dek Hocamız zaman bulamamış olmalıdır, diye düşünüyorum.

Kitabımın eleştirilmeğe değer bulunmasının olumlu yanı, haklı eleştirilerde yanlışlarımı düzeltme olanağını yaratmış olmasıdır. Ancak, haksız eleştirilerle ortaya çıkarılan yanlışların da düzeltilmesi gerekir, diye düşündüğüm için, bu yazıyı kaleme almam kaçınılmaz olmuştur. Hocamıza teşekkür ederim. Yanlışlarını düzeltme cüretimi, Türk okuruna saygı olarak algılayacağından kuşkuym olmadığını söylemek durumundayım. Bilimin eleştirilerle nefes alıp atılım yaptığına inandığımı da eklemeliyim.

Alanımızda örneği fazla görülmeyen böyle bir eleştiri yazısını, düzeyli bir eleştiri geleneği sürdürmek açısından önemli bulduğumu belirtmek isterim. Ayrıca bu yazının, meslektaşlararası bir çekişme biçiminde algılanmaması da en büyük dileğimdir.

Prof. Sefercioğlu, yıllarca kataloglama dersi vermiş, dilimize AAKK'nın birinci basımını kazandırmak yanında, Michael Gorman'ın *The Concise AACR2* (Gorman, 1988) adlı yapıtının Türkçe basımını hazırlamış, kataloglama konusunda birçok makaleler yayımlamıştır. Değişik bir deyişle *Kataloglama Kuralları* (Keseroğlu, 1994) adlı yapıtı eleştirmek, Prof. Sefercioğlu'nun en doğal hakkıdır. Prof. Sefercioğlu, Kataloglama konusu dışında Türk kütüphaneciliğinde bir çok alandaki yeniliği, sorunları ve ilginç çözüm önerilerini dile getirmesinin yanında, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin yıllarca Genel Başkanlığını da başarı ile yürütmüştür.

Bu yazı, Prof. Sefercioğlu'nun eleştiri yazısındaki sıraya bağlı kalınarak hazırlanmıştır. Bu açıklamalara geçmeden önce, Prof. Sefercioğlu ile "kurallara bağlı görüşler" ve "kuralların yorumu" konusunda ayrıldığımız noktalar bulunduğunu vurgulamak istiyorum.

Prof. Sefercioğlu ile aramızda, 'kurallara bağlı' anlayışta temel ayrılıklar bulunmaktadır. Bunun başında da 'kural'ın ele alınışı gelmektedir. İleride değinileceği gibi Prof. Sefercioğlu, sık sık "kuralların bozulamayacağı", "kuralların eksik aktarılamayacağı", "kuralların değiştirilemeyeceği" (Sefercioğlu, 1994: 288) yönünde görüşler ileri sürmektedir. "Kural" eksiksiz alınır, eksiksiz aktarılır, kuralın anlamı eksiksiz yansıtılır. Oysa, kataloglama kuralları üstüne yazılan benzer kitapların birçoğunda, yukarıda belirtildiği ölçüde katı olmayan bir anlayışın yansıtıldığını görürüz.

Bunların başında da Prof. Sefercioğlu'nun Türkçeye kazandırdığı *Özleştirilmiş Kataloglama Kuralları* gelmektedir. İkinci düzey nitelendirme için seçilmiş olduğu belirtilen bu yapıtın temel nitelikteki kurallarına bakıldıkta, aşağıdaki öğelerin yer almadığını görürüz. Nitelendirme temel kuralları içinde yer almayan kimi kurallara örnekler şunlardır:

- 1.0E Nitelemenin dil ve yazı düzeni
- 1.0F Yanlılıklar
- 1.1B4 Uzun yapıt adında kısaltmalar
- 1.1E3 Başka yapıt adı bilgisinin uzunluğu

Bu kurallar ikinci düzey niteleme değil, birinci düzey nitelemede de olsa, (1.1E3 dışında) her kataloglama kuralları kitabında yer alması gereken kurallardır.

Ayrıca yapıt, kimi kurallarıyla ikinci değil, birinci düzey olarak çıkmaktadır karşımıza:

"5.C3 (1.4C6) Yayın, dağıtım vb. yeri bilinmez veya bulunamazsa, bu öge kaydedilmez" (Gorman, 1988: 17) denilmektedir. Bu konudaki AACR2'de yer alan kural ise şöyledir:

" If no place or probable place can be given, give s.l. (sine loco), or its equivalent in a nonroman script, [S.L.]" (AACR2, 1989: 36):

Prof. Sefercioğlu'nun pekçok yerde kuralları bozduğum, eksik aldığım yolundaki eleştirisi (Sefercioğlu, 1994: 290 ve sonrası) ile kendi hazırladığı yapıta bakıldıkta çelişkiler çıkmaktadır karşımıza. Örneğin yukarıda değinilen özgün kurala göre, yayın yerinin bulunamaması durumunda, "**bu öge kaydedilmez**" *denilmemekte*, 'yayı yeri'nin olmadığını gösterir bir kısaltmanın kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Değişik bir deyişle özgün kural bozulmaktadır.

Aynı uygulamanın bir başka örneği şudur:

"5Ç3 (1.4D6) Yayıncı, dağıtımçı, vb.nin adı bilinmiyor veya bulunamıyorsa, bu öge kaydedilmez.

Ankara, 1986" (Gorman, 1988: 17).

Prof. Sefercioğlu'nun eleştirileri açısından bakarsak, bu kural, AAKK2'nin özüne ters bir kuraldır. Bunu yazan AAKK2'nin editörü de olsa, bu, AAKK2 ile ilişkisi olmayacak bir uygulamadır. AAKK2'ye göre yayıncı, dağıtımçı vb. adının yazılmaması, basılı olmayan yapıtlar (elyazmaları, özgün sanat yapımları vb.) için geçerlidir.

İkinci düzey kurallarda başka yapıt adı bilgisinde kısaltmalara yer vermemek de anlaşılır bir yol gibi görünmüyor bana. Bu konudaki özgün kural aşağıdadır:

"1.1E3. Lengthy other title information.

If the other title information is lengthy, either give it in a note (see.1.7B5) or abridge it. / Abridge other title information only if this can be done without loss of essential information. Never omit any of the first five words of the other title information. Indicate omissions by the mark of omission" (AACR2, 1989: 8).

Bu kural, Michael Gorman'da

"2D3 (1.1E3) Çok uzun olan ve önemli bilgi içermeyen başka eser adı bilgisi kaydedilmez." (Gorman, 1988: 9)

biçiminde verilmektedir. Burada, Prof. Sefercioğlu'nun bakışıyla, Türkçe basımını hazırladığı kitabın AAKK2'nin özünü bozduğunu söyleyebiliriz. Kural bozulmaktadır; çünkü kurala göre, uzun olan başka yapıt adı bilgisi ya not alanına çekilir ya da kısaltılarak verilir. Yoksa ne alınmazlık yapılır, ne de görece bir tavırla önem ya da önemsizliğine bakılır.

İkinci düzeye bağlı olarak hazırlandığı belirtilen bu yapıtın, "Niteleme ilişkili kurallar"ı içinde, yapıt adı altında, "seçenek yapıt adı"na ilişkin bilgi bulunmaması da Prof. Sefercioğlu'nun

"AACR2'deki kuralların bir kısmını açıklamak üzere Türkçe'ye aktarırken onlara sahip olduklarından farklı anlamlar yüklemiştir. Bazı kurallar asıllarına aykırı biçimde aktarılmış, bazıların aktarımı ise eksik olmuştur." (Sefercioğlu, 1994: 293)

sözlerinin kendi hazırladıkları kitapta da karşımıza çıkması ile çelişki oluşturmaktadır.

Bu biçimdeki örnekleri artırmak olanaklıdır. Ancak, eleştirideki açıklamaların ardından niteleme için temel kurallar belirlenirken, M. Gorman'ın kendince seçtiği, Prof. Sefercioğlu'nun da Türkçesini hazırladığı bu yapıtın izlediği yolu izlemem gerektiğini düşünmedim. Kaldı ki, M. Gorman bu yapıtını İngilizce olarak hazırlamıştır. Bunun anlamı, özgün AAKK2'nin dilinde hazırlanmış olmasının getireceği kolaylıklardır. Bu yeniden yazılmış kuralların eksikliği ve açığı, özgün kataloglama kuralları ile giderilebilir. Nitekim yapıtın "Giriş"inde de

"...güçlük çıkaran materyaller veya olağan dışı sorunlar için tam metne bakınız." (Gorman, 1988: 3)

denilmektedir. Türkçeye aktarılan bu kuralların eksik kaldığı yerde kullanıcıya destek olacak, bütün AAKK2'yi içeren baskı bulunmamaktadır.

Ayrıca, *Kataloglama Kuralları* kitabımı eleştiri yazısında Prof. Sefercioğlu, "Onların yazarları [kural kitaplarını hazırlayıp, yorumlayanlar], kuralları değiştirmek veya yeni kurallar koymak hakkına ve yetkisine sahip değildirler" demektedir (Sefercioğlu, 1994: 289). O halde M. Gorman'ın tavrını nasıl yorumlamak gerekecektir? Bunun yanıtı, elbette ki katı bir tavırla verilemez. AACR2'nin editörlüğünü yapan M. Gorman'ın hazırladığı yapıtın başka yapıt adı bilgisi olarak içkapakta: "Basitleştirilmiş, yeniden yazılmış" açıklaması bulunmaktadır. Bunun anlamı da Sayın Sefercioğlu'nun "kuralları değiştirmek veya yeni kurallar koymak hakkına ve yetkisine sahip" olmadan ayrımlıdır. Bu tavır, M. Gorman'ın kuralları değiştiren ya da bibliyografik nitelemeleri verirken, temel giriş ögesinin ilk sözcüğünü büyük

harf yazan, ekgiriş öğelerini Arap harfleriyle veren (ki bunlar kurallarda yoktur) Eric Hunter'inki (Hunter, 1980) gibi bireysel bir tavidir.

Aynı bireysel tavır Prof. Sefercioğlu tarafından da konmaktadır. Hemen içkapağın arka yüzünde, yapıtın bibliyografik nitelemesinde, sorumluluk bildirimini" [/] Hazırlayan: Necmeddin Sefercioğlu" biçiminde verilmektedir. Sorumluluk bildiriminde sorumlu ya da emeği geçenleri niteleyen sözcüklerin hiçbiri, büyük harfle başlamaz, başlayamaz. Çünkü kesme iminin anlamı, yazılı olan dili bilmeyenin hangi sözcüğün sorumlu/emeği geçen, hangi sözcüğün bunları niteleyen olduğunu anlamak içindir. Eğer bunun nedenini "Türkçe'de ilk sözcük büyük harfle başlar" diye yanıtlamaya kalkarsak, İngilizce'de de aynı kuralın geçerli olduğunu bilmek gerekir. Prof. Sefercioğlu'nun Türkçeleştirdiği yapıtta bu örnekleri çok sayıda görürüz. Eğer durumu Prof. Sefercioğlu gibi, kuralların dışına çıkmak kaygısıyla ele alırsak, bu uygulama yanlıştır. Ancak, uygulama Prof. Sefercioğlu'nun Türkçe'deki tavidir, dersek buna kimse yanlış diyemez. Kuralın bozulmasına karşın yanlış dememek gerekir. M. Gorman'ın kuralı kendince yeniden yazmaya, E. Hunter'ın niteleme biçimini değiştirmeye ne kadar hakkı varsa Prof. Sefercioğlu'nun da sorumlu/emeği geçen adı önündeki nitelemeyi büyük harfle başlatma hakkı vardır. Bunun anlamı da kuralların bozulması değil, kurallar yorumlanırken, yorumlayanın kendine özgü tavrını kurallara katmasıdır.

Bir başka örnek ise, Prof. Sefercioğlu'nun 'kuralları eksik verme', 'kurallara başka anlam yükleme' biçiminde getirdiği eleştirilere çok uygun düşmektedir. Anılan örnek olduğu gibi alınmıştır:

Crockett, James Underwood

[Flower garden]

Crockett's Flower garden/by James Underwood Crockett; with the assistance of Marjorie Waters; photography by Russell Morash; [drawings by George Ulrich]. -- 1st ed. -- Boston: Little Brown, c1981.

311 p. : ill (some col.) ; 27 sm.

Includes index

ISBN 0-316-16132-2

1. Flower gardening. I. Waters, Marjorie. II. Title. III. Title: Flower garden.

Card 8. LC cataloging, showing mixed responsibility

Crockett, James Underwood

Crockett's Flower garden. -- Boston: Little, Brown, c1981.

311 p. : ill. ; 27 sm.

ISBN 0-316-16132-2

1. Flower gardening. II. Title. III. Title: Flower garden.

Card 9. Simplified cataloging for book in Card 8.

The simplified record for the Crockett book rests on the cataloger's judgment that library users will not seek this book under Waters, and that the names of the illustrators are not essential to the identification of the book. Because the chief author's name is part of the title proper, it is not repeated in the statement of responsibility. Strictly speaking, the treatment of the statement of responsibility in the simplified Crockett example is incorrect, as the rule for First Level description says that the statement is given 'if different from main entry heading in form or number or if there is no main entry heading' [1.0D1].

In the examples, the explanatory words 'translated by' and 'photography by' are taken from the title page. If the information had been taken from another source and inserted by the cataloger in order to clarify the statement of responsibility, the words would be in brackets, as shown in card 8..." (Akers, 1984: 28-29).

Her iki örnek karta "AAKK2" kuralları ve Prof. Sefercioğlu'nun eleştirileri açısından bakarsak, birçok yanlış ortaya çıkarabiliriz:

Öncelikle, içkapakta bulunmayan kişiler sorumluluk bildiriminde verilmiştir, bu yanlıştır.

Ardından, basım kaydının birinci basım olmasına karşın alınması yanlıştır.

Açıklamada da açıkça belirtildiği gibi "card 9"daki sorumluluk bildiriminin atlanması yanlıştır.

Yalnız sorumluluk bildiriminin atlanması ile yetinilmemiş; yayın yeri de eklenmemesi gerekirken eklenmiştir. Bu da yanlıştır.

Yazar, basit düzeyde, notlara ilişkin bilgi verilmezmiş gibi "Includes index"i atlamaktadır. Yanlıştır.

Card 9'un izleme kesiminde arap sayısı ardından romen sayısı ile sayıları izletmek yanlıştır.

İşin en tuhaf yanı, yazarın açıklamasında kuralları dikkate almamak gibi yabansı bir tavır içinde, 'katalogcunun yargısı'nı ön plana çıkararak, so-

rumluluk bildiriminde vermesi gereken kişiyi; "bu adla kimse bu yapıtı aramaz" diyerek, Waters'ı vermeyip, atlama cesareti göstermesidir!.

Burada sıralananlar, "bütünüyle yeniden gözden geçirilmiş, yeniden yazılmış" ve yedinci basımını yapmış bir yapıttan alınmıştır. (Akers, 1984) Yanlışlar 7 baskıdır sürüyor.

Bu açıklamaların ardından 'kuralların' kataloglama kitabı hazırlayanlar tarafından ayrımlı biçimlerde anlaşılıp, örneklendirildiğini söyleyebiliriz. Bu 'ayrımlı anlayış'la yorumlama noktasına varılır.

Kuralları Yorumlama

Kurallar yorumlanırken, yorumlayan kendine özgü tavrını kurallara katabilmektedir. Nitekim, AAKK2'nin editörlüğünü yapandan, farklı kişilere kadar kuralların özüne ters düşen uygulama örnekleri görülebilmektedir. Prof. Sefercioğlu'nun eleştirisinde karşı çıkılan kısaltmaların kullanılması ile kısaltılan nitelermelerin büyük harfle başlaması arasında hiçbir ayırım olmayacağı kanısındayım. Biri Prof. Sefercioğlu'nun, öbürü Dr. Keseroğlu'nun izlediği, bireysel tavrılardır.

Kuralların değiştirilemeyeceği, farklı anlamlar yüklenemeyeceği 'kaygı'sını bir an için onaylayalım. Ardından da, Prof. Sefercioğlu'nun Türkçeye kazandırdığı, *Özleştirilmiş Kataloglama Kuralları* adlı yapıtın İngilizcesi, yani özgün yapıt *The Concise AACR2*'nin içkapağının arka yüzündeki CIP(Cataloging in Publication) bilgilerine bakalım. Buradaki örnekler, kuralların ne denli yoruma açık olduğunu anlamak açısından oldukça anlamlıdır:

"British Library Cataloguing in Publication Data

The Concise Anglo-American cataloguing rules.

1. Descriptive cataloging
- I. Gorman, Michael, 1941-
- II. Library Association
- 025.3'2   Z695

Library of Congress Cataloging in Publication Data

Gorman, Michael, 1941-
The concise AACR 2.

Includes index.

1. Descriptive cataloging—Rules. 2. Anglo-American cataloguing rules. I. Anglo-American cataloguing rules.

II. Title.

Z694.G64

025.3'2

81-3496

ISBN 0-8389-0325-8

AACR2 "

(Gorman, 1988: 2)

Bu iki kütüphane; biraz ileri giderek, dünya kütüphaneciliğini yönlendiren bu iki kurumun aynı kitap karşısında birbirinden ayrımlı yol izlemesi; nitelemenin ana ögesi olan "Temel Giriş"i ayrı değerlendirmesi, yalnız kurallı yorumlamadaki ayrılıklarıdır. Bunun dışında şu doğru ya da şu yanlış demek olanaklı değildir. Çünkü, özgün AAKK2'nin içkapağında hazırlayanlar adı altında hem Library Association, hem de Library of Congress yer almaktadır. Aynı kurallara uymaları gereken, daha, 1961 Paris Uluslararası Kataloglama İlkeleri Konferansı'nın amacında 'temel girişin belirlenmesinde' birlik sağlamak için yola çıkanlardan bu iki kurumun, temel girişte ayrı biçimlere bağlı kalışları, yalnızca kurallı yorumlamalarıdır. Yoksa bu, her iki kütüphanenin kurallı yanlış değerlendirme, kurallı bozma biçiminde bir uygulaması olarak değerlendirilemez. Kurallara bağlı kalırsak iki uygulamadan Prof. Sefercioğlu'nun Türkçesini hazırladığı yapıtın içkapak arkasındaki özgün yapıta bağlı 'yayıncı kataloglama bilgisi' değil de, Kongre Kütüphanesi'nin uygulaması doğrudur.

Eleştiri

Prof. Sefercioğlu, yazısının ilk paragrafında, Kataloglama Kuralları başlıklı kitabımın 2. basımına gönderme yaparak, "Kitapta yazarın anmadığı iki yenilik daha var: 'Kaynakça' ve 'Dizin'." demektedir (Sefercioğlu, 1994: 288). Oysa "Kaynakça" yalnız ikinci basımda değil, ilk basımda da yer almıştır. İlk basımın 199. sayfasına bakılırsa bir "Kaynakça" olduğu görülmektedir (Keseroğlu, 1988: 199).

Adı geçen yazının ikinci paragrafında, kitabımın 'Giriş' bölümünde yer alan "Bu kitap, Türkiye'de Kütüphanecilik Bölümlerinde okutulan <Kataloglama ve Sınıflama> dersi için elkitabı olma amacındadır" tümcesine değindikten sonra, "Bize göre bu kitabın kullanıcılarını kataloglama öğrencileri ile sınırlı saymak doğru değildir" denilmektedir (Sefercioğlu, 1994: 288). Oysa kitabımın girişinde, bir sonraki paragrafta söylenen şu tümce görmezlikten gelinmiştir: "Buraya alınan temel kurallar, daha çok basılı yapıtlarla ilgili olup öğrencilerin derste anlamakta güçlük çektikleri; bu kuralları bilmeyen kütüphanecilerin bilmeleri gereken kurallar arasından seçilmiştir" (Keseroğlu, 1994: viii) tümcesi de bulunmaktadır. Yeterince açıklıkla belirtilmemiş olsa bile, bu tümce kitabımın, uygulamadaki kütüphanecilerin kullanımını hedeflediğini de göstermektedir.

Açıklama İçin Seçilen Kurallar

Prof. Sefercioğlu, niteleme için kimi kurallarda çok ayrıntıya indiğim, kimilerinde çok yüzeyden değindiğim konusunda haklıdır (Sefercioğlu, 1994: 290). Kitabımın başında, bu konuda bir açıklama getirmiş olmam gerekirdi. Ancak, yukarıda da belirttiğim nedenlere dayanarak ille de *Özleştiri*

rilmiş Kataloglama Kuralları (ÖKK) adlı yapıta bağlı kalmam düşünülemez.

Ayrıca adı geçen ÖKK'ni kaynakçama aldığım halde, Prof. Sefercioğlu'nun bu eserden yararlanmamış olduğum çıkarımına katılmak gerçekçi görünmüyor bana. Konuya ilişkin yararlandığım başka yapıtlarla birlikte bu yapıttan da yararlanılmıştır. Hiçbir çalışmamda da, yararlanmadığım halde, ne tek bir kaynak kaynakçama girmiş, ne de özellikle kaynakların kaynakçama alınmaması yoluna gidilmiştir.

Burada, yararlanılan kaynakların dipnotta gösterilmesi örneğini, bugüne kadar hiçbir örnekle kataloglama kuralı kitabında görmedim. Yapıtımda, özgün kural numaraları verildiği için dipnot verilmemiş, başka kaynaklardan aldığım nitelme örnekleri dışındaki alıntı ve aktarmalar ise, dipnotlarda gösterilmiştir.

Terimlerdeki Tutarsızlık Ve Yanlışlıklar

Terimler konusunda Prof. Sefercioğlu'nun belirttikleri gibi birçok yerde aynı terim, ayrımlı biçimlerde kullanılmıştır. Bu yönde yapılan eleştiri ve uyarılara katılıyorum.

Nitekim bu konuda kendilerini ve sayın Doç. Dr. Gülbün Baydur'u, terimler konusunda birlik sağlamak için, TKD İstanbul Şubesi olarak davet edebileceğimizi, isterlerse Ankara'ya gelebileceğimi sözlü olarak söylediğimi anımsayacaklardır.

Prof. Sefercioğlu, çevirileriyle dilimize pek çok kitap ve makale kazandırmıştır. Ancak, "Description'un dilimizdeki doğru karşılığının 'nitelme' olduğu"nu özellikle belirtmeleri, bana çok zorlama gibi görünmektedir. Terim, kütüphanecilik alanında **nitelme** olarak çevrilmek yanında, **tanımlama**, bunun dışında **betimleme** olarak da karşılanabilmektedir. Nitekim, Sayın Prof. Dr. Nilüfer Tuncer, dilimize İngilizceden çevirdiği yapıtta "description" karşılığı olarak **tanımlama** kavramını kullanmışlardır: **Tanımlayıcı kataloglama, Fiziksel tanımlama, tanımlama düzeyleri...** gibi (Bloomberg ve Evans, 1989: 180).

Bir başka terim eleştirisi, "title proper"la ilgili olarak

"Yazarın aynı kavram için iki ayrı terim kullanmasının yanı sıra, bunları 'proper' teriminin karşılığı olan bir sıfatla birlikte kullanmamış olması büyük bir yanlışlık ve eksikliktir" (Sefercioğlu, 1994: 292).

biçiminde ifade edilmektedir.

Prof. Sefercioğlu'nun "Title Proper" karşılığı kullandıkları "Öz Eseradı"nda olduğu gibi "Öz"ü kullanmayışına büyük bir yanlışlık ve eksiklik gözüyle bakılmaktadır. Sayın Prof. Tuncer de "esas eseradı" kavramını birkaç yerde kullanmakla birlikte (Bloomberg ve Evans, 1989: 186), genellikle ese-

radı olarak kullanmayı yeğlemişlerdir. Yapıt adı (ya da eseradı) terim olarak Türkçeyi yeğlemenin bir sonucu, "Öz"ü kullanmamam ise öbür yapıt adlarının seçenek yapıt adı, koşut yapıt adı, başka yapıt adı bilgisi...gibi terimlerle karşılanmış olmasıdır.

"Öz eseradı" ile "eseradı"nın karışacağı kurallardan biri, yapıt adı eksik, değişik kaynaklardan saptanamayan yapıtlar için geçerli olabilir ki, burada da Prof. Sefercioğlu, "title proper" için de "title" için de aynı terimi, yani "eseradı"nı kullanmışlardır :

"2B6 (1.1B7) Eser bilginin ana kaynağında gösterilen bir eseradından yoksun ise, eserin bir başka yerinden veya başka bir yerden (s.g., bir danışma kaynağından) alınan bir ad eklenir. Herhangi bir yerde bulunabilen bir eser adı da yoksa, katalogcu kısa bir eser adı oluşturur. Eklenen veya oluşturulan eseradı köşeli ayraç içinde verilir" (Gorman, 1988: 8).

Özgün yapıtta ise, kural şu biçimde verilmiştir:

"1.1B7. Supply a **title proper** for an item lacking a chief source of information from the rest of the item, or a reference source, or elsewhere. If no title can be found in any source, devise a brief descriptive **title**. Enclose such a supplied or devised title in square brackets" (AACR2, 1989: 19).

Görüldüğü gibi, Prof.Sefercioğlu'na göre, kullanmamakla büyük yanlışlık yaptığım ve eksiklik gösterdiğim "**proper**" kavramı yine Prof. Sefercioğlu tarafından da kullanılmamaktadır.

Evet, aynı kavramı birden fazla karşılıkta kullanmak doğru değildir. Buna katıldığımı yukarıda belirttim. Ancak, Türkçe karşılıkla önerilen kavramları yeğlemek gibi bir hakkım olduğunu düşünüyorum. Alternatif title yerine seçenek yapıt adı, paralel title yerine koşut yapıt adı, general material designation yerine genel belge belirleyici gibi. Dilin yeni terimleri emirle değil, öneriyle yerleşir kanısındayım.

Nitekim, Hocamız Prof. Dr. Osman Ersoy'un şu tümcesini anmak isterim burada: "...yani kütüphane, arşiv ve dokümantasyon merkezlerinin hepsine birden **belgelik**, dermelerindeki şeylere **belge** ve bunları yararlanmaya sunan kişilere de **belgelikçi** terimlerini kullansam yer yerinden mi oynar?" (Ersoy, 1991: 13). Kulakları çınlasın Hocamızın!..

Prof. Sefercioğlu, "'Scale' olarak geçen 'ölçek', Dr. Keseroğlu tarafından 'alan'a dönüştürülmüştür" demektedir (Sefercioğlu, 1994: 293). Prof. Sefercioğlu, dizgi hatalarına karşı çok acımasız davranıyor.

Aynı tavırla bakarsam, Prof. Sefercioğlu'nun da İngilizcede "önünde" ile "sonunda" sözcüklerini karıştırdığını mı söylemem gerekecek? Prof. Sefercioğlu'nun Türkçeye kazandırdığı kitapta:

"2A1 Noktalama işaretleri (1.1A1) / Ayrı bir kesim, ulantı veya bölü-

mün **sonunda** bir nokta-boşluk (.) bulunur" (Gorman, 1988: 7). Özgünü ise, **"2A1. Punctuation / Precede the title of a separate part, supplement, or section by a full stop, space(.)"** (Gorman, 1988: 13).

Burada, Prof. Sefercioğlu'nun deyimleriyle, **Precede** "teriminin karşılığı **önündedir**" ya da **precede** " teriminin **önünde** olması gerekirken neden bunu **sonunda** diye aldığını anlamak mümkün olamıyor" (Sefercioğlu, 1994: 293) mu demem, yoksa dalgınlık/dizgi hatası olabilir mi diye bakmam gerekir? Yine Prof. Sefercioğlu gibi "kurallara uyulmamıştır" demem mi gerekecek? Elbetteki bu bir dalgınlık ya da dizgi hatasıdır, (yayıncılıklıktaki karşılığı ise **sürçme**'dir) diye düşünüyorum ben. Nitekim, Prof. Sefercioğlu'nun TKD Genel Başkanı olduğu sırada yayımlanan *Prof. Dr. Osman Ersoy'a Armağan* adlı yapıttaki "**Kütüphanelerin Amaçları**" diye başlayan makalem bu yapıtın "İçindekiler" sayfasında "**Üniversitelerin amaçları**" (*Prof. Dr. Osman Ersoy'a Armağan*, 1990: v) biçiminde dizilmiştir. Elbette, bu, Prof. Sefercioğlu'nu sorumlu tutmak değildir; bunun adı **sürçmedir**.

Aynı biçimde eleştirimi Prof. Sefercioğlu'nun Türkçesini hazırladığı kitaba yönelik sürdürürsem ; 1.1F7'den sonra 1.1B8 (Gorman, 1988: 11) nasıl gelir(!); 1.5B1 neden iki kez verilmiş(!) (Gorman, 1988: 16,19) ya da içkapak arkasındaki yayında kataloglama bilgisinde sorumlu bildirimini önünde "-" değil, "/" imi kullanılır diye, sorular mı sormam, açıklamalar mı getirmem gerekecektir? Sürçme olabilir, diye düşünüyorum.

Kuralların Açıklanmasında Yanlıklık ve Eksiklikler

Seçenek yapıt adını belirleyen 'ya da', 'veya', 'yahut' bağlaçları gibi yabancı dildeki karşılığındaki bağlaçların yalnız sonunda değil, önünde de virgül konulması gerektiğine katılıyorum.

Kısaltmalar konusunda bir ayrı liste vermememin gerçekten büyük bir eksiklik olduğuna katılıyorum. Ancak adları nitelerken kısaltma kullanmanın, benim bir uygulama biçimim olarak onay görmesi gerektiğini düşünüyorum. Kurallar kısaltmayı yalnız "giriş başlıklarında, isteğe bağlı olarak" kullanıyor bunun dışında kullanmıyorsa, neden ben böyle bir yol seçtimim?.. Bunun E. Hunter'ın temel giriş ögesini büyük harfle yazması, ekgiriş ögelerini Arap harfleriyle vermesi; M. Gorman'ın yayın yeri, yayınlayan bulunamıyorsa yazılmaz, demesi, Prof. Sefercioğlu'nun sorumluluk bildirimindeki nitelemeleri büyük harf başlatması kadar doğal bir durum olarak anlaşılması gerektiğini düşünüyorum.

Genel Belge Belirleyicilerin listelerde verilirken birbirinden ayrımlı ve çoğul verilmesi biçimindeki hata düzeltilmelidir. Buna katılmakla birlikte, belirleyicileri ille de tek liste de toplamak; zaten 'seçenek' olarak verilen bu listelerin özüne ters düşecektir. Bu nedenle, kitabımda listeler olduğu gibi alınmış, seçim kullanıcıya bırakılmıştır. Tek listeyi yalnız, bir kütüphane

için belirleyebiliriz. Örneğin Kongre Kütüphanesi bu konudaki tavrını şu biçimde belirlemiştir: "...Library of Congress, genel belge belirleyici olarak yalnız aşağıdaki belgeleri uygular:

Bilgisayar dosyası
Film şeriti
Oyun
Mikroform
Devingen film
slayt
Ses kaydı
Saydam
video kaydı" (LC, 1980).

Prof. Sefercioğlu'nun , kitabımdan yaptığı alıntıları, tümceyi bölerek ve konunun bütününden ayırarak verdiği kanısındayım. Bunun bir örneği şu açıklamalarla verilmektedir:

"42/30. açıklamadaki '...ve koşut ad için gerekli koşullar karşılanıyorsa, kütüphanenin belirlediği koşullara bağlı kalınarak...' anlatımı, açıklamaya dayanak olarak 2.1D1 kuralında da, onun genel nitelikteki paraleli olan 1.1D1 kuralında da mevcut değildir. 1.1D1 kuralında paralel eseradlarının bilginin ana kaynağındaki sıra ve düzen içinde verileceği, 2.1D1'de ise bunların 1.1D1'de belirtildiği gibi aktarılacağı yazılıdır" (Sefercioğlu, 1994: 295).

Burada, 1.1D1 kuralı konusunda kitabıma ve özgün AAKK2'ye tekrar bakmanın yerinde olacağını düşünüyorum, kitabımda söylenenler ile özgün AAKK2'de , gerçekte 1.1D1 kuralında yalnız "paralel eseradlarının bilginin ana kaynağındaki sıra ve düzen içinde verileceği" mi yazılıdır'a bakmakta yarar görüyorum. İlk kitabımdaki açıklamaya bakalım:

"30 (2.1D1) Bir yapıtın koşut yapıt adı varsa ve koşut yapıt adı için gerekli koşullar karşılanıyorsa; kütüphanenin belirlediği koşullara bağlı kalınarak bu koşut başlık verilir. Örnek 39, koşut yapıt adının yazılması için gerekli koşulları karşılamaktadır" (Keseroğlu, 1994: 42).

Özgün yapıtta koşut yapıt adına ilişkin kurallarda (1.1D1-1.1D4) ise (AACR2, 1989: 22-23) koşut yapıt adının hangi koşullarda ve hangi düzeylerde nasıl verileceği; değişik bir deyişle de kütüphanenin belirlediği düzeye göre koşut yapıt adının nitelemeye nasıl verileceği açıklanmaktadır.

İfademin daha açık olması gerektiği yönündeki eleştiri anlaşılır olmakla birlikte, ele alınan kuralın öncesi ve sonrasında verilen kurallarla birlikte değerlendirmeye kalkıldıkta; öyle sanıyorum ki tümcelerim "ne dediği anla-

şılmayan anlatım" biçiminde algılanmayacaktır.

İngiliz onur sanlarının, soyluluk takıları gibi anlaşılması da düzeltilmesi gereken bir hatadır. Prof. Sefercioğlu'na bu konudaki uyarılarından dolayı teşekkür ederim.

Ayrıca, Prof. Sefercioğlu'nun belirttikleri gibi hem "yayın, dağıtım yeri", hem de "yayınlayan, dağıtan vb" karşılığı aynı kısaltmayı [y.y.:y.y.] kullanmam, doğru değildir. Yayın, dağıtım vb adı için Prof. Sefercioğlu'nun uyarıları doğrultusunda ayrı bir kısaltma kullanmak gerekmektedir. Ancak, Prof. Sefercioğlu'nun gönderme yaptığı *Kataloglama Kuralları* adlı yapıtın **Kısaltmalar** başlığı altında ayrımlı kavramlar için aynı kısaltmaları kullanması, bu eleştiriye ters düşmektedir:

Terim	Kısaltma
edited	ed.
edition	ed.
editör	ed. (<i>Kataloglama</i> , 1980: 454)

Anlaşılmaz Açıklamalar

Kitabımın 6'ncı sayfa, ilk (h) maddesinde verilen örneğin yanlış bilgi altında verildiği doğru. Doğrusu:

Daha küçük bir yer ile daha geniş yetkisi olanın her ikisi de kullanıldığında, eklenen adı ayırmak için kullanılır.

Hope Valley (Durham, N. C.)

olmalıydı.

Basit düzeyde sorumluluk bildirimini verilirken, söylenmek istenen, temel giriş ögesi sorumluluk bildiriminde yinelenmeyeceği, ancak ayrımlı sorumluluğa ya da emeği geçeninin bulunması durumunda, bu adların sorumluluk bildiriminde gösterileceğidir. Bu yöndeki ifadenin düzeltilmesi gerektiğine katılıyorum.

Prof. Sefercioğlu, yine aktarmasını eksik yaparak anlamı rahat bozabilmektedir. "Anlaşılmaz açıklamalar" başlığı altında, Prof. Sefercioğlu,

"24/15. açıklamadaki 'Bu alanlara ilişkin bilgiler metne bağlı olarak karta geçirilir; dışta kalan alanlar nitelmesi yapılan dilin özelliklerine bağlı olarak verilir' cümlesinde, 'dışta kalan alanlar' bölümü muğlak, anlatılmak istenileni belirtmeyen bir ibaredir. 'Bunların dışında kalan alanlar' denilseydi, anlaşılması kolaylaşır"

demektedir (Sefercioğlu, 1994: 297).

Prof. Sefercioğlu'nun bu yaklaşımı gösterdiği kural, kitabımda olduğu gibi aşağıda gösterilmiştir:

"Nitelemenin Dil ve Yazı Düzeni

Bir bibliyografik tanım verilirken yazı düzeni ve dilde metne bağlılık

aşağıdaki alanlarda geçerlidir:

- Yapıt adı ve sorumluluk kaydı
- Baskı
- Yayın, dağıtım
- Dizi

Bu alanlara ilişkin bilgiler metne bağlı olarak karta geçirilir; dışta kalan alanlar nitelemesi yapılan dilin özelliklerine bağlı olarak verilir. Değişik bir deyişle bu alanlara ilişkin bilgiler, yapıt hangi dildeyse o dile bağlı olarak geçirilir. Örnek 16'da, yukarıda belirtilen dört alanın bilgileri metnin dili İngilizce olduğundan İngilizce olarak verilmiştir" (Keseroğlu, 1994: 24) denildikten sonra Örnek 16 verilmekte, ardından da şu açıklamalar yapılmaktadır: "Örnekte görüldüğü gibi yapıt adı, yazar adı, baskı kaydı, yayın alanındaki bilgiler eldeki kitaba bağlı olarak verilmiş; sayfa, boy, notlar kataloglama yapılan dilin (Türkçenin) özelliklerinde gösterilmiştir" (Keseroğlu, 1994: 25).

Eksik Açıklamalar

Prof. Sefercioğlu, "Eksik açıklamalar" başlığı altında,

"Yuvarlak ayrıçlar kullanılmasını gerektiren durumlardan biri olarak sunulan 8/4h açıklaması 'tezleri göstermek için' değil, 'tezlerin sağladığı akademik dereceyi göstermek için' biçiminde olmalıydı. Yuvarlak ayrıçlar içinde gösterilecek bilgi odur" (Sefercioğlu, 1994: 297)

demektedir. Oysa, AACR2'de not alanları anlatılırken yalnız "tezler" denir (AACR2, 1989: 52). Bir başka kaynakta ise, yuvarlak ayrıç başlığı altında, Prof. Sefercioğlu'nun belirttikleri gibi "tezlerin sağladığı akademik dereceyi göstermek için" değil de, şu terim kullanılır: "**for designation of theses**" (Wynar, 1980: 31).

Konuyu bunca titizlikle irdeleyen, ayrıntı üstünde kılı kırk yararak duran Prof. Sefercioğlu'nun, kitabımdaki kuralları yansıtmadaki dalgınlığını, anlamakta epeyce zorlanıyorum doğrusu. Kitabımda olan birşeyi yokmuş gibi yansıtmak, çok anlaşılır gelmiyor bana:

Prof. Sefercioğlu, "Doçentlik Raporu"nun 6'ncı sayfasında:

"-9. sayfada / noktalama iminin sadece eser adı ve sorumluluk bildirim alanında, eser adı ile sorumlu arasında kullanılacağı belirtilmiştir. Oysa bu im, (a) basım alanında basım bildirim ile basımdan sorumlu olan arasında ve (b) dizi alanında, dizi bildirim ile diziden sorumlu olan arasında da kullanılır"

demektedir (Sefercioğlu, 1994a: 6).

Eleştiri yazısında ise, şunlar yazılıdır:

'9/8 açıklamasında kesme / işaretinin 'yapıt adı ve sorumluluk bildirimini arasında', ayrıca 'baskıya bağlı sorumluluk bildirimini varsa, baskı kaydı ile sorumlu arasında' kullanılacağı belirtilmiş, fakat dizi alanında dizi bildirimini ile varsa dizi ile sorumlusu arasında da kullanılacağını açıklanmamıştır" (Sefercioğlu, 1994: 297).

İlgili bölümün kitabımdaki metni aşağıdaki biçimdedir:

"KESME/ Yapıt adı ile sorumluluk bildirimini arasında kullanılır. Ayrıca baskıya bağlı olarak sorumlu varsa, baskı kaydı ile sorumlu arasında kullanılır.

çev. Nurullah Ataç. -- 2.bs. / sadlş., notlar,

sözlük Müzehher Erim" (Keseroğlu, 1994: 9).

Kuralın altında da baskıya ilişkin sorumluyu gösteren bir örnek bulunmasına karşın, Prof. Sefercioğlu'nun ne ikinci tümceyi okumamış olmasını anlıyor, ne de örneği görmemesini anlayabiliyorum. Bu durum, özellikle de akademik alanda yapılmaması gereken bir davranıştır, diye düşünüyorum. Eleştiri yazısında bu hata düzeltilerek(!) sorun yalnız dizi alanına ilişkin noktaya çekilmiştir. Prof. Sefercioğlu, bu bilgiyi Doçentlik Raporu'nda neden eksik gösterme gereğini duymuştur, bilmiyorum.

Dizi alanında, diziden sorumlu öncesi kesme iminin kitabımda yer almaması da anlaşılabilir bir durum değildir. Kitabımda, AAKK2'yi bütün ayrintı im ve kurallarıyla yansıtacaktır biçiminde bir amaç ya da bir kaygı güdülmemiştir.

Yanlış Örnekler

Prof. Sefercioğlu, not alanlarında 'Kaynakça: s. 193- 196' yerine 'Kaynakça: 193-196. ş.' biçiminde olmasını öneriyor (Sefercioğlu, 1994: 297). Bunu Prof. Sefercioğlu'nun bireysel tavrı olarak görüyorum.

Köşeli ayraç kullanılmasına ilişkin Sait Faik [Abasıyanık] örneğinin yanlış olduğu doğru. Ancak, 66'ncı sayfadaki 74'üncü örneğe bakılırsa bunun düzeltildiği, eleştiride anılan örneklerin düzeltilmesi gerektiğine katılıyorum.

[film]in doğrusu [devingen film], [ses kaseti] ise [ses kaydı] olmalıydı (Sefercioğlu, 1994: 298) açıklamalarına uyulması gerektiğine katılıyorum.

Prof. Sefercioğlu,

"(d) 16-5'teki öz eseradından sonra '[yaz.] Ken Kooper' yazılması-na neden gerek duyulduğunu anlamak imkansızdır. Çünkü aynı ad, başka eseradı bilgisinden sonra, doğru şekilde, verilmiştir. Bunların birinden biri, ve önceki fazladır, yanlıştır. Tabii [yaz.]

kısaltması da"

demektedir (Sefercioğlu, 1994: 298). Burada, sanıyorum, Prof. Sefercioğlu'nun gözünden kaçan, yazar adı, yapıd adı ile "başka eser adı" arasında verilmiştir. Ayrıca, yine gözden kaçan bir kural çıkmaktadır karşımıza. Bu örnekteki yapıt adı, yalnız sorumluyu içermekle kalmayıp aynı zamanda basım kaydını da içermektedir:

"Bank officer's handbook of commercial banking law, fourth edition, by Frederick K. Bentel. 1975 supplement

(Title proper consists of title, statement of responsibility, and edition statement of main work and designation of supplement)" (AACR2, 1989: 52).

Prof. Sefercioğlu, bibliyografik nitelemenin kolon (ya da blok) olarak verilmesinde temel giriş ögesinin birleştirilmesini uygun bulmamaktadır. Yukarıda, kuralların algılanışı ve yorumu başlıkları altında, Prof. Sefercioğlu ile ayrıldığımız noktalara değinirken, AAKK'nın ortaya çıkış amacına da değinmişim. Bibliyografik nitelemeler yalnız katalog kartında değil, basılı bibliyografyalarda da karşımıza çıkmaktadır. Bu örneklere bakıldıkta (örneğin makale ya da kitapların sonundaki kaynakçalar) kolon(ya da blok) nitelemelerde temel giriş ögesi gövdenin bir parçası olarak verilmektedir. Bunun anlamı, özellikle de büyük bibliyografyalarda yerden kazanma açısından öncelikle önemlidir. Gövde ile fiziksel niteleme alanını bir nokta boşluk çizgi boşluk olarak birleştirirken, temel giriş ögesi ile gövdeyi birleştireme nedeni ne olabilir, bunu anlayamıyorum.

Prof. Sefercioğlu'nun tüzel kişi adına eklenen sayı, tarih ve yer'e ilişkin (Sefercioğlu, 1994: 298) (20/9) ile (25/17) örneklerinin birer dizgi hatası olduğunu anlamak için bütün benzer konudaki örneklere bakılabilse durum anlaşılırdı, sanırım. Kuşkusuz bu tür yapıtlarda çok titiz olmak gerektiği Prof. Sefercioğlu'nun da belirttikleri gibi son derece önemlidir.

Prof. Sefercioğlu, ayrı bir eleştirisinde:

"(ğ) 35/24. açıklamayı tam yansıtacak bir örnek değil. Anılan açıklamanın dayandığı 1.1B6 sayılı AACR2 kuralında adı kısaltma olarak yazılan ve harfler arasında nokta bulunan adlar (özellikle de onların tüzel kişilere ait olanları) kastedilmiştir: İ.E.T.T. gibi. M.Ş. biçimindeki öz ad kısaltmaları doğru, fakat kuralı yeterince açıklayıcı değil" der. Ardından da M.Ş. İpşiroğlu örneği için ek giriş yapmamanın eksiklik olduğunu belirtir (Sefercioğlu, 1994: 298).

M.Ş. İpşiroğlu için, kütüphane konu başlıkları ile çalışmıyorsa, ek giriş'in atanmaması gerektiği doğru. Ancak, burada "harfler arasında nokta bulunan"a uygun düşmediği belirtilen özgün kurala bakalım:

" 1.1B6. If a title proper includes separate letters of initials without full stops between them, transcribe such letters without spaces between them.

ALA rules for filing catalog cards

If such letters or initials have full stops between them, transcribe them with full stops and omit any spaces.

T.U.E.I. occasional papers in industrial relations

The most of S.J. Perelman" (AACR2, 1989: 64).

Özgün kitabın örneğinde de görüldüğü gibi, Prof. Sefercioğlu'nun belirttiği kuralın, yalnız noktalı kısaltmalar için geçerli olmadığını görürüz.

Bu konuya ilişkin ve **noktasız kısaltma** içeren bir başka örnek daha verilebilir:

"American Library Association. Subcommittee on the ALA Rules for Filing Catalog Cards"

(Maxwell, 1981: 180).

Prof. Sefercioğlu, kuralları "yazım kuralları" ile değiştirme yetkisini kendisinde bulurken, doğru olanı yanlış olarak yansıtabilmektedir:

"Öte yandan, köşeli ayraçların yan yana kapanıp açılması söz konusu olduğunda, ortadaki kapayıp açan köşeli ayraç öğelerinin kullanılmaması, ayraçlar içindeki bilgilerin birbirini ayraç kapayıp açmadan izlemesi genel bir yazım kuralıdır. Öyleyse eser adı **'İODTÜ Kütüphanesi. Slayt'** biçiminde yazılmalıdır."

demektedir (Sefercioğlu, 1994: 299). Prof. Sefercioğlu'nun belirttikleri durum, "genel belge belirleyici" ögesi kullanılan kitap dışı belgeler dışında geçerlidir: Aynı alan içinde birbirini izleyen öğeler ayrı ayrı köşeli ayraç içine alınmaz; ancak bu durum genel belge belirleyicinin olması durumunda değişir. İşte üç ayrı kaynaktan örnekler:

"[Polar bears] [art original] / Dorothy S. Taylor. -- 1975"

"[Photographs of blue ribbon pigs, Iowa State Fair] [Picture]

-- 1927-1947. (Wynar, 1980: 188).

[ALARM clock] [object]

[ALARM clock] [relia] (Hunter, 1980: 45).

Mosley, Shelley

[Black cat with yellow flower] [art original] / SM.

-- [1977] (Maxwell, 1981).

Adı olmayan yapıtlarda, yapıt adının katalogcu tarafından verilmesi durumunda, "yapıt adı" için ek girişi yapmanın yanlış olduğuna; ayrıca da

Türk Tarih Kurumu varken, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulunu yayıncı olarak yazmanın doğru olmadığına, bunların düzeltilmesi gerektiği yönündeki Prof. Sefercioğlu'nun görüşlerine katılıyorum (Sefercioğlu, 1994: 299).

Prof. Sefercioğlu tarafından çok iyi anlaşılmadan ele alındığını sandığım bir eleştiri de şu biçimde gelmektedir:

"(J) 44-41. örnek, 43/32'de açıklanan AACR2'nin 1.1D3 kuralını destekleyici bir örnek değildir. Çünkü eserde Türkçe olan eser adı paralel eser adı gibi değil, parantez içinde gösterilen bir 'başka eser adı bilgisi' gibi yer almıştır. Ona paralel eser adı değil, başka eser adı bilgisi işlemi yapılması daha uygun olurdu"

açıklaması yapılmaktadır (Sefercioğlu, 1994: 299). Yapıtın özgün adı "Et-terkibat fi tabhi'l-hulviyat", Türkçesi ise: "Tatlı pişirme tarifleri"dir. Açıklamada, ayrımlı iki dilde yazılmış bu yapıtın neden yanlış olduğunu anlamak olanaklı değildir. Özgün kuralda, koşut yapıt adı yapılması için gerekli koşullardan biri de "If the original title appears the title proper in the chief source of information..." biçiminde verilir (AACR2, 1989: 22). Ayrımlı dillerde verilen yapıt adları "başka yapıt adı bilgisi" olarak verilemeyeceği gibi, örnek yapıtın dili de Türkçe olduğundan; Prof. Sefercioğlu'nun 'başka yapıt adı bilgisi' olarak gösterilmesi gerektiğini belirttiği ad için, kurallar gereği ekgiriş yapmak gerekmektedir. Başka yapıt adı bilgisi için ek giriş yapılamaz...

Prof. Sefercioğlu,

" 46-44 örneğinde [çev. Osman Ersoy, Berin U. Yurdadoğ] biçiminde sunulan bir 'başka sorumluluk bildirim'i yer almıştır. Kataloglanan eserin önsözünden çıkarılan bu adların 'başka sorumluluk bildirim'i olarak mı verileceği, 'notlar' alanında mı yer alacağı, yoksa nitelemeye hiç mi alınamayacağı hususlarının tartışılabileceği bir yana; bu adlar için, örnekte görüldüğü yolda 'ek giriş' yapılması kararının nasıl verildiği anlaşılammıştır" (Sefercioğlu, 1994: 299)

diyor. Bu konuda, yukarda Akers'ten alınan Library of Congress'in kart örneğini (Card 8) göstermek istiyorum. Bilginin ana kaynağı dışından alınan, dahası ekgiriş ögesi olarak gösterilen bu kişilerin, kütüphanenin amaçlarına bağlı olarak düşünülüp alınması gerektiği kanısındayım. Eğer benim kütüphanem, kütüphanecilik, dokümantasyon-enformasyon konularında derme oluşturmuş ve bu konularda da hizmet veriyorsa; örnekte verilen Osman Ersoy ile Berin U. Yurdadoğ'u ekgiriş ögesi olarak vermekte sakınca göremem, ayrıca sakınca görülmemesi gerektiğini düşünüyorum. Nitekim bu kitaptaki örnekler seçilirken de kütüphanecilik alanındaki yapıtlara öncelik verilmeye çalışılmıştır. Ancak, Prof. Sefercioğlu'nun tartışılabilir diye

gösterdikleri noktada; örneği verilen yapıt, 'kütüphanecilik' konusunda değil de 'saatçilik' konusunda olsa ve çevirenleri önsözde yer alsaydı, o adları 'sorumluluk bildiriminde' göstermezdim. Kurallara bağlılık açısından Prof. Sefercioğlu'na katılmamak olanaklı değildir. Yorumlama açısından ise, uygulamanın yanlış olduğunu söyleyemeyiz. Yorumda aynı kanıda olmak gibi bir zorunluluk yoktur.

Prof. Sefercioğlu'nun iki ayrı eleştirisine bağlı kalarak düzeltilmesi gerekenlerden biri, sorumluluk bildiriminde nitelemenin içkapaktaki düzene bağlı olarak verilmesi, öbürü ise 'dizi adı tekbiçim eser adı olarak kullanılmaz' (Sefercioğlu, 1994: 300) açıklamalarıdır.

Başka Bazı Yanlışlar

ISBN için romen rakamıyla VI verilmesi gerekirken atlandığı doğrudur.

Prof. Sefercioğlu tarafından

"(b) İşlevleri 3-5. sayfalarda açıklanmış bulunan özel anlam yüklü noktalama işaretlerinin, 5-10. sayfalarda 'Noktalama' başlığı altında neden tekrarlandığını anlamak mümkün **değildir**" (Sefercioğlu, 1994: 300).

biçiminde ki eleştirisine gelince. Sözü edilen sayfalara biraz dikkatli bakılırsa, 3-5'inci sayfaların bu 'özel anlam yüklü noktalama' imleri arasındaki boşluğu gösterdiği, 5-10. sayfalar arasında da bu "özel anlam yüklü noktalama" imlerinin **nerelerde kullanıldığı** görülecektir: "Bir boşluk kendinden önce, bir boşluk kendinden sonra bırakılan işaret ve yerler:" (Keseroğlu, 1994: 3) diye başlayan bu bölüm, iki sayfa sonra "Noktalama" imlerinin kullanıldığı yerleri gösterir. Benzer uygulama için bkz Wynar (1980: 27-35).

Prof. Sefercioğlu'nun bir başka eleştirisi de "üç nokta" başlığı altında verilen açıklamalara yöneltilmektedir.

" 'Bir parçada kısaltma yapıldığını, bir kesimin atlandığını gösterir' anlatımı doğru değildir. Aralıklı olarak yazılması gereken, 'çıkarma işareti' denilen ve eseradlarından, eseradını kısaltmak amacıyla çıkarılan kelimelerin yerini almak ve sorumlu sayısı üçten çok olduğunda ilkinden sonrakilerin alınmadığını göstermek için kullanılan bu işareti andığımız cümle ile açıklamak, kanaati-mizce yanlıştır"

denilmektedir (Sefercioğlu, 1994: 301). Burada, söylenmek istenilen, "üç nokta"nın "aralıklı" yazılma gerektiği ötesinde yanlışlıktan söz edilmesidir!.. Bunu anlamak benim için gerçekten zor!.. Belirtilen ile "doğru değil" diye alınan arasındaki ayrımı açıklamak yerine, okura bırakmayı uygun buluyo-

rum.

Prof. Sefercioğlu tarafından "Başka bazı yanlışlar" altında; "ve ötekiler" [ve öte.] kısaltmasına

"bu kısaltmadaki 'öte' kelimesinin aynı zamanda bağımsız bir kelime olduğu, bundan dolayı kısaltma duygusunu vermediği için kullanılmasının uygun olmadığı düşüncesindeyiz" (Sefercioğlu, 1994: 301)

biçiminde karşı çıkılmakta, ardından da:

"Yazarın AACR1'in Türkçeleştirilmiş olan Kataloglama Kuralları (Ankara, 1980) ve ÖKK'de kullanılan ve Türkçede olan 've başk.' kısaltmasını neden almadığı sorulmağa değer bir husustur" (Sefercioğlu, 1994: 301)

denilmektedir. Soruyu iki yönlü yanıtlamak istiyorum: (1). 'kendi başına bağımsız olduğu yönündeki eleştiri, *Kataloglama Kuralları* (1980) adlı yapıta bakıldıkta, öneriler ile çelişmektedir: "Bariton: Bar" (*Kataloglama*, 1980: 454) yine kendi başına bağımsız olan, "Saniye: san." (*Kataloglama*, 1980: 457) kısaltması ile karşılanmıştır. "Bar" da, "san" da kendi başına bağımsız birer anlam taşımaktadır. Ardından, aynı yapıtta "Başk." kısaltması : "Başkan, -lığı" (*Kataloglama*, 1980: 454) karşılığı kullanılmıştır. (2). Üstelik, Prof. Sefercioğlu, kullanmamakla hata yaptığını belirttikleri *Kataloglama Kuralları* adlı yapıtta "ve başkaları" karşılığı olarak "v.b." kısaltmasını kullanmışlardır (*Kataloglama*, 1980: 457). İlk yapıtımın da ÖKK'den önce yayımlandığı düşünüldükte, neden [ve öte.] kısaltmasını kullandığım ortaya çıkmış olacaktır diye umuyorum. Bunun arkasında ille de başkalarından ayrımlı olma kaygısı aramak yanlıştır.

Prof. Sefercioğlu'nun bir nokta iki çizgi altında 'içindekiler' notunu göstermemem gerektiği yönünde; içindekiler notu verilirken de çizgiler arasında boşluk bırakılması gerektiği yönündeki eleştirilerine uymak gerekmektedir.

"Verilen 'ıçkapak' örneklerinin düzenli olmayışı ve bazı açıklamalara ilişkin örnekler için ıçkapak örneği verilmeyişi, örneklerin doğruluğunu inceleme imkanını azaltmaktadır"

denilmektedir (Sefercioğlu, 1994: 302). Bu yaklaşıma göre, özgün AACR2, Sayın Sefercioğlu'nun Türkçesini hazırladıkları ÖKK ve pek çok Kataloglama Kurallarına ilişkin yapıtan örneklerinden kuşku duymamız gerekmektedir; çünkü, verilen örneklerin ıçkapak örnekleri verilmemektedir. Beştebiri ele alınan yapıtımda, yani ilk 60 sayfada, ıçkapağı verilmeyen örnek sayısı "üç"tür. Bunun nedeni de, örneğin, yapıt adında yapılan kısaltmalar için niteleme örneğinin "Türkiye Bibliyografyası"ndan alınmış olmasıdır. Türkiye Bibliyografyası da, nitelemesi verilen yapıtların ıçkapaklarını vermiyor. Diğer iki örnek gibi, kitabımda ıçkapağı verilmeyen niteleme örnekleri dışardan alınmıştır, diyebilirim.

Sonraki Sayfalardan Bir Kaç Örnek

Eleştirilen ilk 60 sayfa dışında, kitabımı şöyle bir karıştırırken karşılaşılan yanlışlara bakarsak, ilki not alanında "doktora tezinin kitaplaştırılmış biçimi"ne (Sefercioğlu, 1994: 302) bağlı olarak gelmektedir. Yanlış sayılan örnek, kitaplaştırılmış ve adı değişmiş doktora tezi notudur. Bu konuda örnek ve açıklamalar 150. sayfada "Tezler" başlığı altında verilmiştir. Burada Sayın Sefercioğlu'nun doğru diye verdikleri yanında yanlış saydığı biçimde de örnek bulunmaktadır. Özgün AACR2'de de yanlış sayılan biçimde örnek bulunmaktadır:

Originally presented as the author's thesis (doctoral-Heidelberg) (AACR2, 1989: 83).

Bir başka eleştiri de "yayınlayan yerinde yalnız 'Müdürlük' anlatımının bulunması doğru ve yeterli değil. 'Genel Müdürlük' biçiminde verilmeliydi" biçiminde gelmektedir (Sefercioğlu, 1994: 302). Bu konuda da özgün yapıttan bir örnek vermek istiyorum:

The Wonder of the new life [GMD] / Cleveland Health Museum. -- Cleveland, Ohio: The Museum, 1972
(AACR2, 1989: 38).

Eleştiriye göre burada 'The Museum' değil de 'The Health Museum' olması gerekirdi, diye düşünüyorum.

Türk Kütüphaneciler Derneği şubeleri ile İslam mabetlerinin tüzel kişiliklerinin bulunmadığı yönündeki önemli uyarıları için Hocamıza teşekkür borçluyum.

Sonuç

Prof. Sefercioğlu eleştirilerini ayrı 54 paragraf olarak sunmakta, bunlardan 13'ü kullanılan terimlerin genellikle birden çok biçimde, ya da yanlış kullanıldığı olarak gelmektedir. Bu eleştirilerden aynı terimin aynı metinde birden çok farklı biçimde kullanılmamasının gereği görüşüne kesinlikle katılıyorum. Ancak, terim seçiminde, tercih hakkımın yanlış olarak değerlendirilmemesi gereğine de inanıyorum. Kalan 40 eleştiri ögesinden 14 tanesinin haklı olduğuna inanıyor, geri kalan 26 eleştiriye katılmıyorum.

Gerçekte bir boşluk, bir noktalama iminin çok anlam taşıdığı bu tür kitaplarda, özellikle dizgi konusunda çok sakınlı ve dikkatli olmak gerektiği doğru. Bu yöndeki eleştirilere elbette katılıyorum. Ancak, yayıncılıkta adının sürçme olduğu belirtilen örnekleri, yeni baskıya uyarı olarak algılamak istiyorum.

Prof. Sefercioğlu ile kuralların algılanıp, yorumlanmasında pek çok yerde ayrıldığımız görülüyor. Bu konuda yapılmış başka örneklerle bakıldıkta, bu durum benim için yadırgatıcı görünmüyor. Nitekim burada, kimi kurallarda ele alınan örnekler ile Prof. Sefercioğlu'nun uyuşmadığını; Kongre

Kütüphanesi ile İngiliz Kütüphanesi'nin temel giriş'i belirlemede ayrıldıklarını görebiliyoruz. O zaman 'Kataloglama Kuralları'nı katı, bükülmez bir yapı içinde değil, kimi durumlarda esnek, değişebilirliği ile de anlamak gerekmektedir. Kataloglama kurallarında, Prof. Sefercioğlu'nun bakışı gibi katı bir tavır olsa, ortaya tek bir MARC formatı çıkar, USMARC ile UKMARC arasında bir ara programa ya da UNIMARC'a hiç gerek duyulmazdı.

Ayrıca, Prof. Sefercioğlu'nun eleştirileri özgün AAKK2'ye bağlı olmaktan çok, Michael Gorman'ın kısaltılmış ÖKK adlı yapıtına bağlı biçimde yansımaktadır. Gorman'ın bu son derece önemli yapıtı, ne yazık ki İngilizce konuşulan AACR2 adlı yapıtın tümü kullanılan ülkeler için daha fazla bir anlam taşır niteliktedir.

Prof. Sefercioğlu'nun eleştirilerinde, benim için üzüntü kaynağı, kimi kuralların bütün olarak değil de bir bölümünün alınıp, eksik, anlaşılmaz ya da yanlış biçiminde yansıtılmasıdır. Bunun dışında, yukarıdaki açıklamaların ardından; Prof. Sefercioğlu'nun, katıldığım, son derece yerinde ve doğru uyarılarının, yeni basımların daha az eksik çıkmasında büyük katkı sağlacağı umudunu taşıyorum.

Kaynakça

- Akers, Susan Grey. (1984). *Akers' simple cataloging*. Completely revised and rewritten by Arthur Curley and Jana Varlejs. 7th ed. Metuchen, N.J.: The Scarecrow Press.
- Anglo-American Cataloging Rules. (1989). Prep. by The American Library Association . . . [et al.]; ed. by M.Gorman and P. W. Winkler. 2nd ed. rev. Ottawa: Canadian Library Association.
- Bloomberg, Marty ve G. Edward Evans. (1989). *Kütüphane teknisyenleri için teknik hizmetlere giriş*. Çev. Nilüfer Tuncer. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Ersoy, Osman. (1991). "Kütüphane, arşiv ve dokümantasyon ilişkisi", *Kütüphane, enformasyon, arşiv alanında yeni teknolojiler ve TÜRK MARC Sempozyumu*. Yay.haz. Hasan S. Keseroğlu. İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Gorman, Michael. (1981). *The Concise AACR2*. Chicago: American Library Association.
- . (1988). *Özleştirilmiş Kataloglama Kuralları*. Haz. Necmeddin Sefercioğlu. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Hunter, Eric J. (1980). *Example illustrating AACR2*. London; The Library Association, 1980.
- Kataloglama Kuralları. (1980). Ankara: Tübitak.
- Keseroğlu, Hasan S. (1988). *Kataloglama kuralları: örnekleriyle Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2*. İstanbul: Bilgi Belge Düzenleme Merkezi.
- . (1994). *Kataloglama kuralları: örnekleriyle Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2*. 2.bs. İstanbul: Yapı Tasarım Üretim.
- Library of Congress Rule Interpretations. (1980-). Washington, D.C.: Library.
- Maxwell, Margaret F. (1981). *Handbook for AACR2: explaining and illustrating Anglo-American cataloging rules second edition*. Chicago: American Library Association.
- Prof. Dr. Osman Ersoy'a Armağan. (1990). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Sefercioğlu, Necmeddin. (1994). "Bir Kataloglama Kuralları kitabı üzerine", *Türk Kütüphaneciliği* 8(4):288-303.
- . (1994). "H. Keseroğlu hakkında rapor". 12 Ekim 1994 (Metin yazı makinesi ile çoğaltılmıştır).
- Wynar, Bohdan S. (1980). *Introduction to cataloging and classification*. 6th ed. Littleton, C.O.: Libraries Unlimited.